

НАЗАР ЛІСОВИЙ,

магістр соціології, (кафедра соціології), НаУКМА (04655, Київ, вул. Волоська, 8/5, корп. 4)

NAZAR LISOVYI,

MA (Sociology), (кафедра соціології), NaUKMA (8/5, Voloska St., Building 4, Kyiv, 04655)

nazar.lisovyi@ukma.edu.ua

<https://orcid/0009-0001-1500-4077>

Використання технік шкалювання та багатовимірного аналізу для оцінки тиску соціокультурних норм маскулінності на психосоціальний добробут студентів чоловічої статі (на прикладі вибірки з НаУКМА)

Вимірювання соціокультурних конструктів та їхніх зв'язків із психічним здоров'ям

Розроблення інструментів для ефективного вимірювання різних аспектів реальності є принциповим елементом сучасної науки (Tal, 2020). Вимірювання абстрактних конструктів, як-от норми та цінності, ставить перед соціальними науковцями свої специфічні вимоги, і такі комплексні соціальні явища потребують нюансованого підходу для ґрунтовного емпіричного вивчення їх та пояснення їхнього впливу на поведінку. Ефективне вимірювання забезпечує валідність дослідницьких висновків на підставі точної операціоналізації теоретичних концептів, яка вможливує їх емпіричну перевірку, реплікацію та подальше покращення в майбутніх дослідженнях.

Важливість ефективного вимірювання виходить за межі наукових ландшафтів — воно має практичне значення для розроблення політик, освітніх програм та інтервенцій. Зокрема, фіксування соціокультурних впливів може надати обґрунтоване розуміння того, як культурні норми й суспільні цінності впливають на поведінкові моделі та, як наслідок, психологічний апарат індивідів. Однак «більшість тих, хто претендує на виробництво академічного знання, хронічно страждає від різного роду ідеологічних недуг, що позначаються як на сприйнятті повсякденності, так і на їхній історичній пам'яті» (Дембіцький,

Цитування: Лісовий, Н. (2024). Використання технік шкалювання та багатовимірного аналізу для оцінки тиску соціокультурних норм маскулінності на психосоціальний добробут студентів чоловічої статі (на прикладі вибірки з НаУКМА). *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 4, 135–164, <https://doi.org/10.15407/sociology2024.04.135>.

2019: с. 16). Загалом ретельний підхід до вимірювання в соціальних науках є необхідним для виявлення інституційних, соціокультурних та групових проблем, оцінки продуктивності тих чи інших інтервенцій та спрямування зусиль на підвищення якості життя в суспільстві.

Вплив соціальних норм на поведінкові моделі молодих чоловіків

Норми є соціальними за своєю суттю. У суспільстві соціальні норми відіграють критичну роль у стримуванні егоїстичної імпульсивності індивідів. Вони виконують функцію категоризованих за життєвими сферами настанов, що захоплюють поведінку, корисну для колективного добробуту. З одного боку, люди «за природою» послідовно егоїстично прагнуть виключно власного добробуту, і турбота про інших є суто інструментальною (Sober, Wilson, 1999). Утім, з іншого боку, індивіди також можуть культивувати турботу про добробут інших як самоціль — альтруїстичний імпульс, вкорінений у генах і підкріплений розвитком соціальних норм, що сприяє актам доброти й самопожертви заради інтересів своєї спільноти (Wilson, 2012). Витримуючи цей баланс між егоїстичним та кооперативним модусами, плюралістична теорія мотивації передбачає, що на поведінку людини впливає *поєднання* зазначених вище типів мотивацій, й тим самим забезпечує ширший апарат для розуміння комплексності людських мотивацій і поведінкових патернів (Sober, Wilson, 1999). Соціальні ж норми в цій системі, своєю чергою, модулюють поведінку через принцип дотримання суспільних очікувань.

У площині взаємозв'язків між соціокультурною нормативністю і добробутом дослідники подекуди зазначають, що в соціокультурному ландшафті сучасних суспільств норми формують поведінкові моделі молодих чоловіків, часто сприяючи апатичному стану щодо своєї відповідальності в суспільстві, дисоційованості та нерішучості (Dench, 2018). Цей вплив відбувається через те, як індивіди засвоюють уявлення про взаємовідносини, що призводить до соціальних домовленостей, які впорядковують їх у мережеву сітку прав, обов'язків та правил (Gilbert, 2013). Надалі такі норми можуть ставати настільки вкоріненими, що їх рідко піддають сумніву, звідки й проростають поведінкові патерни, відтворювані вже автоматично. Тобто конкретне формулювання соціонормативних очікувань і того, як вони відтворюються, може призводити або до зрілого суспільного функціонування, або, навпаки, до егоїстичної імпульсивності.

Маскулінність як соціальний конструкт виробляється теж спільно та функціонує одночасно як агентський витвір та як інституційна реальність (Searle, 1995). Маскулінність як набір особистісних рис має певний функціонал в певному соціокультурному середовищі та, зокрема, в ґендерних взаємовідносинах. Цей набір відтворюється з покоління в покоління, впливаючи на вибори, ціннісний апарат та психосоціальну динаміку. Важливий момент полягає в тому, що визначення маскулінності та фемінності надалі формують фізичну реальність, диктуючи стосунки між статями; а інституційні факти щодо моральних цінностей та поведінкових моделей мають глибокий вплив на соціальне життя як чоловіків, так і жінок.

Культурні уявлення, що їх поділяють у межах соціокультурної групи, можуть мати вплив на здоров'я та добробут її членів. Комплексне розуміння того, які є соціонормативні очікування щодо молодих чоловіків та як саме вони функціують, може продемонструвати потенційні впливи на їхній психологічний добробут. Саме на це спрямовано основні дослідницькі зусилля цієї роботи. До цього питання підходили антропологічно крізь кроскультурні лінзи, досліджуючи, який розподіл прав та обов'язків (і чому) панував чи досі панує між статями в неіндустріальних суспільствах (Wood, Eagly, 2002; Brown, 2016), та психоаналітично, формуючи психосоціальну категоризацію, за якою можна було б простежити формування (не)зрілих патернів поведінки (Jung, 1969; Pearson, Marr, 2002). Зрілість трактуватиметься тут як інтеграція особистісних рис, що охоплюють здатність індивіда забезпечувати ментальну структуру та стабільність, демонструвати рішучість та дисципліну, вміти культивувати соціальне порозуміння та значущі соціальні взаємовідносини (Moore, Gillette, 1990). Така психологічна збалансованість надає індивідам інструменти для дієвої соціальної динаміки, сприяє особистому добробуту та суспільній згуртованості та зростанню.

Попри достатню кількість досліджень щодо формування чоловічої ідентичності суспільними очікуваннями, розуміння того, як ці норми можуть бути засвоєні, перекладені та виражені, залишається недостатнім. Один із способів, який фігуруватиме в дослідженні — це колективні агреговані репрезентації, тобто угруповані психічні типажі, які впливають на індивідів упродовж їхнього зрішання, процесу індивідуації (Pearson, 1991) та надалі — на уявлення на індивідуальному рівні та продовжують відтворюватися в конкретних типах поведінки.

Маскулінність: категорії, підходи, невизначеність

Маскулінність не є наперед визначеною природною людською характеристикою. Нинішня дискусія сходиться на тому, що це соціально, а надалі — культурно сконструйований образ чоловіка. Так, наприклад, наявні праці ідентифікують п'ять найпоширеніших суб'єктивних норм маскулінності у США як емоційну стійкість, турботу про сім'ю, уникнення жіночності, добропорядність та працю (Wong et al., 2020), натомість у Китаї це — відповідальність, чесність, законослухняність, турботливість та сміливість (Song, Liang, 2019).

З точки зору соціального конструктивізму, «чоловічий гендер практикується в соціальних взаємодіях і позначається певними переконаннями та поведінкою» (Moynihan, 1998: р. 1072). Ми ж будемо підходити до маскулінності більш конкретно, як до набору поведінкових патернів, цінностей та практик, які приписують чоловікам у конкретному соціально-організаційному контексті та протиставляють фемінності. Операціоналізацію поняття синтезовано з антропологічного крос-культурного підходу до формування набору гендерованих особливостей статей.

Бінарність відносин, протиставлення фемінності маскулінності слугуватиме ключовим моментом у подальшому розгляді. Маскулінності не існує без фемінності, як і навпаки, що має під собою очевидне біологічно-еволюційне під-

грунтя. Звичайно, така бінарність є звуженням соціальної реальності та існує перелік інших гендерних ідентичностей. Утім, для нашого розгляду постмодерністський дискурс не є дієвим: уявлення про нашарування фрагментованих реальностей, значень і підходів нівелюють очевидні відмінності й комплексність сучасного збою у відносинах статей, ба більше — такий мультифасетний підхід до соціальної реальності узаasadнює безвідповідальність за наслідки та небажання обрати чіткий курс у формуванні взаємовідносин, що є неприпустимим для злагодженого функціонування суспільства.

Важливо згадати тут напрацювання Р. Конел та її впливової, в контексті дискусії, концепції гегемонної та компліцитної маскулінностей. Головними нововведеннями в підході до розгляду маскулінності були два аспекти — множинність та ієрархія. Щодо множинності Конел зазначає, що «гегемонна маскулінність завжди конструюється у відношенні щодо різних підпорядкованих маскулінностей, а також у відношенні щодо жінки» (Connell, 1987: p. 183), що створює доміантний та різні рівні підпорядкованих типів поведінки чоловіків у конкретному суспільстві. Водночас на ієрархію впливають «культурна згода, викривлена центральність, інституціалізація та маргіналізація або делегітимація альтернатив» (Connell, Messerschmidt, 2005: p. 846).

Однак підхід Конел має важливі прогалини, які висвітлюються у її вартій уваги статті, де соціологиня через вісімнадцять років від публікації “Gender and Power” переглядає концепт та відповідає на критику. Конел зазначає, що наразі «концепт підкресленої фемінності сфокусований на підпорядкуванні патріархату, і це все ще дуже актуально в сучасній масовій культурі» (Connell, Messerschmidt, 2005: p. 848). У тому ж пасажі Конел згадує, що «жінки відіграють центральну роль у багатьох процесах конструювання маскулінності — як матері, як однокласниці, як подруги, сексуальні партнерки та дружини, як працівниці у гендерному розподілі праці тощо» (Connell, Messerschmidt, 2005: p. 848), і не розкриває, чому та як жінки допустили такий «розподіл сил». Ця конкретна теза має значущу антропологічну вагу та позитивістські джерела щодо того, чому саме відносини статей на Заході розподілилися поміж більш-менш конкретних чоловічих та жіночих характеристик та ролей. Однак часто в сучасному феміністичному дискурсі нівелюється історія розвитку цих стосунків чи взагалі переписується наративом «жінки пригноблювалися чоловіками завжди, ще в печерах, підмітаючи навколо багаття». Надягаючи гендерні лінзи при перегляді історії, феміністки другої та подальших хвиль схилилися до викривленого трактування балансу статей, пояснюючи минулі періоди через контекст ХХ та ХХІ століть.

Окремою цікавою частиною в роздумах Конел є пасаж про те, що ідеалізований чоловічий образ «часто передбачає створення моделей маскулінності, які є специфічними фантазійними фігурами» (Connell, 1987: p. 184), а не такими, яким більшість чоловіків у суспільстві відповідають насправді. Ми можемо порівняти фантазійний образ «ідеального чоловіка» у 1950-х, 1980-х та зараз і побачимо, як він поступово втрачає такі риси, як сила, рішучість, наполегливість, конкурентність та роль годувальника, а набуває м’якості, хлопчачості та манірності. Цьому сприяють швидкі соціальні та економічні зміни в суспільстві, а

також політизація деяких сфер, що веде до деактуалізації традиційних чоловічих ролей, і далі — призводить до нестабільності гендерних норм і «кризи маскулінності» (Lemon, 1992).

З іншого боку, Керол Харингтон, зробивши аналіз академічного та медійного просторів, зазначає, що за 1990–2015 роки згадування «токсичної маскулінності» відбувалося менше ніж двадцять разів на рік, і до 2014 року більшість становили академічні тексти, тоді як після 2017-го кількість згадувань дійшла до тисяч, більшість з яких неакадемічні (Harrington, 2021). Авторство терміна сягає 1980-х, періоду міфопоетичного чоловічого руху та належить його представнику — Шепарду Блісу. Оригінальне значення зосереджувало фокус на проблемних агресивних чоловіках, і як причину агресивності припускали відсутність у дитинстві коректного зрілого й конструктивного авторитету, образу маскулінності — батька. Така динаміка синхронізувалася з тодішніми «гендерними наслідками деіндустріалізації, під час яких зникли високооплачувані робочі місця в «чоловічих» професійних секторах, натомість поширилися фемінізовані професії у сфері послуг» (Harrington, 2021: р. 348). Поступово термін перейняли представники фемінізму як консолідований образ чоловіка, який виражає агресію, мізогінні висловлювання чи дії, а також продукує гомофобну поведінку. Доволі іронічна ситуація, адже кількісна насиченість наративів про токсичну маскулінність нам каже про «феміністичну античоловічу упередженість, хоча прихильниками цього терміна часто були консерватори, які прагнули «реформувати» маргіналізованих чоловіків і стабілізувати патріархальні гетеросексуальні сімейні норми» (Harrington, 2021: р. 349).

Тут слід проартикулювати дві додаткові проблеми. Перша — акцент на токсичній маскулінності не визначає, що таке «нетоксична» маскулінність або робить це через протиставлення, як, наприклад, «несексистська поведінка». Друга — підхоплення терміна мейнстрімною, неакадемічною хвилею може загально змивати розмежування між токсичною маскулінністю та просто маскулінністю: характеристики, які приписуються першій, непомітно стають асоціюватися з маскулінністю загалом, і в такий спосіб «вони патологізують кластер поведінки під деконтекстуалізованим, аісторичним ярликом... індивідуалізують соціальні проблеми та схильні ігнорувати контекстуальну природу різних перформансів, припускаючи певну сутність цих конструктів» (De Boise, 2019: р. 149). Такого роду викривлення призвели до кризи маскулінності в американському суспільстві у 70–80-х, коли недалекоглядні представники феміністичного руху без розуміння підґрунтя ситуації намагалися на державному рівні впровадити перевиховання хлопчиків, й однією з причин були непідтверджені дані щодо кількості випадків насилля чоловіків над жінками та хибні логічні зв'язки щодо процесу соціалізації хлопчиків, котра буцімто призводила до цього: «... хлопчики з важкими розладами поведінки мають високий ризик стати кримінальними хижакками. Такі хлопці потребують рішучого втручання, і чим раніше, тим краще. Але ця невелика кількість хлопчиків не може виправдати гендерно упереджену індустрію, яка розглядає мільйони нормальних дітей чоловічої статі як патологічно небезпечних» (Sommers, 2000: р. 50).

Загалом ми можемо простежити різнобічні підходи до розгляду маскулінності, однак викривлені дискурсом патріархату, домінантності та гноблення жінок та знецінювання фемінності. Конфлікт, який під час конструктивної першої хвилі фемінізму був відсутній у сьогоденному форматі, за останні п'ятдесят років гіперболізувався та перманентно збивається з початкової інтенції «розібратися» на полеміку «нападник–жертва» та яка стать якій скільки винна, а зрештою маємо сумарний занепад традиційного підходу до таких інститутів, як сім'я та шлюб, і розквіт токсичного індивідуалізму.

Соціальні норми маскулінності та їхня інтерсуб'єктивність

Перейдемо до соціологічних нюансів спільних уявлень про маскулінність, про те, як саме вони можуть формуватися та несвідомо відтворюватися. Спиратимемося тут на праці М. Гілберт та Дж. Серля. Гілберт вводить такі дієві поняття, як спільне зобов'язання (англ. “joint commitment”) та множинний суб'єкт (англ. “plural subject”), які, своєю чергою, базуються на понятті спільного знання та функціонування спільних домовленостей (Gilbert, 2013). За Гілберт, будь-яке спільне зобов'язання множинного суб'єкта як об'єднання спільно зобов'язаних індивідів, «змушує сторони одна перед одною діяти відповідно до цього зобов'язання... кожна сторона зобов'язана діяти відповідно до зобов'язань іншої сторони» (Gilbert, 2013: р. 8). Тобто спільне знання індивідів щодо певного типу соціальних відносин дозволяє формувати домовленість, яку поділятимуть всі сторони, після чого індивіди «записуються» у спільні зобов'язання, сценарії, за котрими слід діяти в рамках цих зобов'язань. Ці домовленості формують набір прав, обов'язків, правил, які у процесі стають самоочевидними, автоматично сприймаються як самозрозумілі (допоки не почати аналізувати «чому», яке стоїть за діями).

Так ми можемо провести паралель із взаємовідносинами статей, перенести концепт Гілберт на макрорівень. Отже, «кожен учасник... спільного зобов'язання говорить або робить щось, що виражає особисту готовність брати участь у цій дії разом з іншою стороною» (Gilbert, 2013: р. 29), що в контексті взаємовідносин між чоловіками й жінками, за винятком рідких, специфічних ситуацій, є невідворотним, — взаємодіяти доведеться. У дитсадочку, школі, у магазині з персоналом, університеті, на роботі, під час відпочинку з друзями, у соцмережах і так далі. На спільні домовленості про те, як саме слід входити в ці взаємодії у дружніх, побутових, особистих, романтичних чи робочих стосунках, впливає спільне знання про те, як поведуться чоловіки та жінки в конкретному суспільстві: які гендерні характеристики й набори поведінкових атрибутів вони мають та як вони входять у відкритий обмін один з одним. На це нашаровується функціональний контекст конкретної ситуації, як, наприклад, взаємодія жінки-менеджера із чоловіком-менеджером. Кожна з таких ситуацій має вказаний вище набір прав, обов'язків і правил, які створюють *очікування* від сторін взаємодії. Коли сторони отримують суперечливі сигнали щодо того, як мають виконуватися спільні зобов'язання, або варіантів реалізації цих зобов'язань стає багато, — виникає збій, когнітивний дисонанс. Тоді сторони вчаться певним

взаємодіям у конкретних ситуаціях, розуміючи, що доведеться імпровізувати, бо в сучасному контексті немає більш-менш усталеного набору очікувань у відносинах статей, ба більше — останні п'ятдесят років вони постійно видозмінюються, і різні версії працюють одночасно.

Своєю чергою, Серль чітко розрізняв інституційні та грубі факти: «Інституційні факти називаються так тому, що вони потребують людських інституцій для свого існування» (Searle, 1995: р. 2), тоді як грубі факти існують поза людським сприйняттям. Наприклад, «автомобілі, ванни, будинки, гроші, ресторани та школи... здаються нам такими ж природними, як каміння, вода й дерева» (Searle, 1995: р. 4). Дослідник розкривав онтологію за цими двома основними відмінними групами, однак мав і більш детальну ієрархічну схему типології фактів. Факти відповідно діляться на грубі («на вулиці дощить») та ментальні («мені неприємно це чути»). Ментальні поділяються на інтенційні («я хочу тобі розповісти цей секрет») та неінтенційні («мені неприємно це чути»). Іntenційні — на поодинокі («я хочу тобі розповісти цей секрет») та колективні (соціальні; «група шимпанзе тікає від тигра»). Соціальні далі розходяться на ті, яким присвоюють функції («функція зв'язок продукувати звук»), та всі інші («група шимпанзе тікає від тигра»). Факти з функціями розділяються на агентні («це — ручка») та неагентні («функція зв'язок продукувати звук»). Передостаннє розгалуження від агентних дає нам каузальні агентні функції («це — ручка») та статусні функції (так звані інституційні факти; «це гроші»). Інституційні факти мають два підтипи — лінгвістичні («це — присяга») та нелінгвістичні («це — гроші») (Searle, 1995).

До якого типу з цієї ієрархії фактів можна залучити маскулінність? До ментальних, бо вона не є статичною й культурно різниться, далі до інтенційних та колективних, адже характеристики маскулінності *спільно* продукуються. Далі проходимо через ті, що мають функції (риси, притаманні маскулінності, виконують функції в соціумі та взаємовідносинах статей) та є агентними (створюються, приписуються, відтворюються людьми), до інституційних, адже маскулінність має колективну інтенцію та сформовану уявну серцевину «що це та як функціонує» і відтворюється цілими поколіннями, та, зрештою, до нелінгвістичних фактів, бо виражається як у фізичних діях, так і в ментальних виборах.

Що це нам дає? «Існування відносних щодо спостерігача характеристик світу не додає до реальності жодних нових матеріальних об'єктів, але може додати епістемічно об'єктивних характеристик до реальності, якщо ці характеристики існують стосовно спостерігачів і користувачів» (Searle, 1995: р. 10). Визначення маскулінності формує нашу фізичну реальність, тому що задає рух взаємовідносинам статей (так само, як визначення фемінності). Інституційний фактаж щодо набору моральних цінностей, типу діяльності, участі в певних ритуалах та патернів поведінки має ґрунтовний, фізичний вплив на соціальне та рефлексійне життя чоловіків, *а також* жінок.

Відповідно уявлення щодо чоловіків зліплює напрямок їхнього життя, потенційну діяльність та вибори. Такий вплив має фундаментальні зв'язки з психічною реальністю індивіда, з тим, що впливає на його стан, як він реагує на конкретні стресори та взаємодії з іншими індивідами.

Архетипна концепція Керол Пірсон

Останньою наведемо 12-частинну архетипну концепцію Пірсон, яку буде використано в інструменті цього дослідження. Архетипи — це «психологічні структури, відображені в символах, образах і темах, спільних для всіх культур і часів. Ви бачите їх у повторюваних образах у мистецтві, літературі, міфах і снах...» (Pearson, Marr, 2002: р. 4). Усвідомлення власних архетипів, внутрішніх психічних агентів і структур, поглиблює саморозуміння, загальний добробут та динаміку взаємовідносин, виходячи за межі шаблонних патернів поведінки. Поглянемо детальніше на характеристики дванадцяти архетипів за моделлю Пірсон:

1. *Невинний* (англ. “Innocent”). Втілює довіру, впевненість та оптимізм щодо майбутнього, необхідні для початку життєвого шляху. Він культивує віру в доброту і справедливість життя.

2. *Сирота* (англ. “Orphan”). Визнає суворі реалії життя, те, що погані речі можуть траплятися. Він розвиває стійкість і реалізм, вчить управлятися з розчаруваннями та знаходити силу в негараздах.

3. *Воїн* (англ. “Warrior”). Уособлює змагання, постановку цілей та самозахист. Ця психічна структура допомагає долати перешкоди завдяки дисципліні та наполегливості.

4. *Опікун* (англ. “Caretaker”). Демонструє альтруїзм, емпатію, бажання допомагати й піклуватися про інших. Цей архетип часто ставить потреби інших вище за свої власні, пропонує підтримку та співчуття.

5. *Шукач* (англ. “Seeker”). Цінує індивідуальність та прагне нових досвідів. Постійно шукає глибшого розуміння себе та зовнішнього світу, не боїться відхилятися від норми.

6. *Коханець* (англ. “Lover”). Уособлює інтимність, глибокі зв'язки з іншими, цінує любов, пристрасть та відданість, плекає красу в житті та взаємовідносинах.

7. *Руйнівник* (англ. “Destroyer”). Втілює необхідність завершення для нових починань. Цей архетип розуміє важливість відпускання та сміливості ініціювати зміни для покращення життєвих обставин.

8. *Творець* (англ. “Creator”). Виявляє творчість та самовираження через художню або винахідницьку діяльність.

9. *Правитель* (англ. “Ruler”). Перебирає на себе лідерство та пов'язану з ним відповідальність, живе відповідно до конкретного набору цінностей. Цей архетип прагне вибудувати порядок і процвітання у своїй сфері.

10. *Маг* (англ. “Magician”). Уособлює силу трансформації через зміну сприйняття, думок чи поведінки.

11. *Мудрець* (англ. “Sage”). Цінує знання та прагне до істини, покладаючись на інтелект та аналіз для формування думок і прийняття рішень.

12. *Блазень* (англ. “Jester”). Знаходить радість у теперішньому моменті, захоплює грайливістю і безтурботністю, нагадуючи не сприймати життя занадто серйозно і насолоджуватися процесами (Pearson, Marr, 2002).

Загалом кожен архетип відіграє важливу роль у психологічному розвитку індивідів та їхній взаємодії із зовнішнім світом. Розуміння та інтеграція цих архетипів можуть призвести до більш заземленого, усвідомленого та збалансованого життя.

Зв'язок між рівнем вираження архетипів за моделлю Пірсон та психологічним добробутом індивідів

Наразі перейдемо до методологічного виміру та аналізу раніше проведених досліджень, які будуть релевантні для операціоналізації основних робочих конструктів та формування інструменту. Почнемо з підходу Ельс (2004), яка використовувала крос-секційний дизайн опитування. У перебігу дослідження нам потрібно: (1) зрозуміти природу архетипів, рис особистості та психологічного добробуту та (2) оцінити ступінь і характер кореляцій між особистісними архетипами, особистісними рисами та психологічним добробутом (Els, 2004).

Перше було виконано через ґрунтовний аналіз моделі життєвих стадій розвитку К. Пірсон, яка припускає, що кожна життєва стадія (дитинство, становлення, середній вік та зрілість) має два активізовані архетипи, які перебувають в опозиції та шукають розв'язку через внутрішньо ментальні процеси та взаємодію із зовнішнім світом (життєві виклики та соціальні зв'язки). Дослідниця також припускала, що традиційні гендерні ролі, сформовані під час соціалізації, впливатимуть на психосоціальну динаміку особистісного розвитку.

Результати емпіричного дослідження Ельс важливі для відповіді на друге питання і варті уваги з декількох причин. По-перше, вони частково підтвердили гіпотезу про існування значущих відмінностей у прояві особистісних архетипів, особистісних рис та психологічного добробуту між респондентами двох груп. Білошкіра група продемонструвала більше турботи, емпатії, співчуття, тоді як чорношкіра продемонструвала тенденцію бути більш вимогливими, дисциплінованими, напірливими та конкурентоспроможними. Нас тут цікавить те, що рівень вираженості конкретних архетипів може дублювати соціокультурні умови, у яких індивід соціалізувався. Це здатне бути дієвим інструментом для виявлення деструктивних напрямлень та формування і перевірки гіпотез, з чим вони пов'язані. По-друге, більш помітні кореляції спостерігалися між архетипами та рисами особистості, ніж із психологічним добробутом. Значущі кореляції були виявлені між конкретними архетипами й такими аспектами особистості, як довіра, активність, теплота, напірливість, альтруїзм, а також із загальною самоефективністю і позитивними емоціями. Ми це можемо розширити, бо, наприклад, активність, напірливість і довіра є характеристиками, які впливають на рівень психологічного добробуту індивіда, адже є медіаторами між особистісними бажаннями та успішністю їх реалізації.

Загалом емпіричне дослідження Ельс виявило значущі кореляції між архетиповими сильними властивостями особистості, певними особистісними рисами та показниками психологічного добробуту, напрацювання звідки ми можемо використати для формування власної моделі та припущень.

Зв'язок між психологічною зрілістю і щастям та психологічним добробутом

У цьому підрозділі звернемося до дослідження Фосаса (2019) «Психологічна зрілість передбачає відмінні форми щастя», в якому використано змішані методи. Рівень психологічної зрілості індивідів оцінювався за допомогою суб'єкт-об'єктного інтерв'ю (SOI), а наприкінці вербально проводилася кількісна оцінка рівня добробуту, який ділився на гедоністичний (оцінювався з використанням двох інструментів: шкали задоволеності життям (SWLS) і шкали позитивного впливу негативного впливу — PANAS) та евдемонічний (визначався як психологічний добробут (PWB) і оцінювався за шкалою психологічного добробуту Райфа).

Вартою уваги є концепція психологічного розвитку, до якої звернувся Фосас, — суб'єкт-об'єктна теорія Кегана. Вона описує психологічний розвиток як зростання психічної комплексності під впливом життєвого досвіду, виховання та середовища. Теорія визначає п'ять головних стадій психологічної зрілості впродовж життя індивіда: імпульсивний розум, владний, соціалізований, самодостатній та самотрансформаційний розум. Кожна стадія є балансом між елементами, які несвідомо засвоюються (суб'єкт), і тими, якими можна свідомо керувати (об'єкт). Зрілішання передбачає перехід елементів від суб'єкта до об'єкта, що дає змогу ширше оцінювати свій досвід (Fossas, 2019).

Для нас провести паралель із дослідженням Фосаса є корисним у контексті того, що архетипний підхід, який ми використовуємо, передбачає вираженість конкретного полюса (деструктивного чи конструктивного) колективних агрегованих репрезентацій на окремих стадіях розвитку особистості. А також з огляду на одну з гіпотез цієї роботи — що певний набір репрезентацій матиме зв'язок з рівнем психологічного добробуту чоловіків-студентів.

Результати праці свідчать про те, що рівень щастя може досягати піку на четвертій стадії зрілості — самодостатнього розуму — і варіювати за вираженістю на різних стадіях зрілості. Самодостатній розум передбачає незалежність, самостійне прийняття рішень, навіть якщо вони розходяться з очікуваннями близьких людей. Цей зсув відбувається у міру того, як міжособистісні взаємодії перетворюються з центрального аспекту ідентичності (суб'єкт) на компоненти життєвого досвіду (об'єкт). Тобто тоді стосунки більше не є основою існування, а є радше частиною ширшого особистісного світу. Існування людини тепер визначається її власним внутрішнім авторитетом, переконаннями, ідентичністю та самовизначенням.

МЕТОДИ

У соціальних науках вимірювання слугує фундаментальною зв'язкою між теоретичними конструкціями та методичними емпіричними спостереженнями. Дієвий дослідницький інструмент має гарантувати, що емпіричні показники точно відображають суть теоретичних концепцій (Messick, 1995). Так уможливується висвітлення комплексності людської поведінки та суспільних

структур через локалізоване фіксування соціальної реальності. Це надає змогу виявити закономірності та взаємозв'язки, які можуть бути не одразу очевидними, та сприяє подальшому аналізу; а також додатково полегшує порівняння результатів з різних контекстів та сприяє узагальнюваності й надійності знання.

Вибірка

Генеральна сукупність складається зі студентів-чоловіків 1–4-го років навчання бакалаврату та 1–2-го років навчання магістратури всіх спеціальностей НаУКМА (див. Додаток, табл. 1). У рекрутингу респондентів було залучено систему гейткіперів (Feldman et al., 2003), а саме старост кожного курсу окремої спеціальності. Кількість реальних респондентів на момент закриття опитування становила 215 осіб. Головним критерієм відбору була чоловіча стать з огляду на сенсову направленість дослідження. Опитування проводилося в рамках саме НаУКМА через доступність локальних соціальних мереж та можливість більш вірогідного дієвого поширення онлайн-анкет.

Важливо наголосити, що ключовою метою було не вивчення специфічних характеристик конкретної вибірки, яка представляє генеральну сукупність, а дослідження ширших тенденцій, які стосуються нашого концептуального трикутника: вираженості маскулінності, колективних агрегованих репрезентацій та психосоціальних детермінантів. Відповідно дослідження не претендує на статистичну екстраполяцію висновків на всіх студентів-чоловіків НаУКМА, тільки — на більш комплексне розуміння зв'язку прескриптивних соціонормативних уявлень з рівнем психосоціального добробуту в молодих чоловіків.

Побудова інструменту та збирання даних

Інструмент дослідження був створений у форматі анкети “Google Forms”, призначеної для збирання даних онлайн. Інструмент мав сім основних блоків, а складався сумарно зі 202 запитань. Інструмент включав шість блоків, які, крім соціально-демографічного, було сформовано із запитань множинного вибору, де використовувалася виключно чотирибальна шкала, яка різнилася тільки контекстними ступенями: «абсолютно не згоден» та «повністю згоден» в першому та четвертому-шостому блоках; «абсолютно не відповідає моїй особистості» і «повністю відповідає моїй особистості» — у другому; «дуже рідко або ніколи» і «дуже часто або завжди» — у третьому.

Під час збирання даних персональна інформація у вигляді іменної ідентифікації, будь-яких контактів, автоматичного збору електронних пошт тощо — не акумулювалася для забезпечення конфіденційності респондентів. Аналіз даних здійснювався в IBM SPSS Statistics (версія 26).

Важливо зазначити, що головною ціллю дослідження є не *розроблення чи адаптація* самих вимірювальних шкал, а *застосування їх* для оцінювання впливу соціокультурних норм маскулінності на психосоціальний добробут студентів чоловічої статі для української вибірки. Інтерпретація результатів базується на теоретичних засадах, які забезпечують ці шкали (PMAI, BSRI, SPANE, PWB,

PTS і GBS), тоді як їх комплексна адаптація не входить до рамок цього дослідження. Це надасть фундамент для «інтерпретації результатів, отримуваних за її [шкали] використання. Тут [...] неможливо обійтися без валідних теоретичних положень, що вписує конструкт, покладений в основу вимірювання, в ширше концептуальне поле» (Дембіцький, 2019: с. 29).

Шкали, які формували відповідні блоки онлайн-анкети, першочергово включали вираженість колективних агрегованих репрезентацій, яка базувалася на вимірюванні вираженості архетипів за шкалою The Pearson-Marr Archetype Indicator — PMAI (Pearson, Marr: p. 2002); вона ділилася на чотири частини по вісімнадцять запитань, розподіляючи архетипи за чотирма категоріями. Відповідно, насиченість психологічних характеристик окремого архетипу мали змогу вимірювати шість тематичних запитань. Перейменування архетипів (наприклад, «Мудрець» на «Експерт» або «Блазень» на «Розважальник») не вплинуло на перебіг аналізу, адже новоназвані сегменти повністю відповідали попереднім. Це було зроблено, щоб прибрати емоційну забарвленість попередніх назв.

Оцінка вираженості маскулітних рис респондентів відбувалася на підставі шкали The Bem Sex-Inventory Index — BSRI (Bem, 1974), яка складалася з трьох наборів особистісних рис, котрі ярликувалися як маскулітні (наприклад, агресивний, амбіційний, аналітичний), фемінні (емпатійний, ніжний, поступливий) та нейтральні (совісний, дружній, тактовний), по двадцять рис кожна відповідно.

Для вимірювання психосоціальних детермінант використовувалися The Scale of Positive and Negative Experience (SPANE, 12 запитань), Psychological Well-Being Scale (PWB, 8 запитань), Positive Thinking Scale (PTS, 22 запитання) (Diener et al. 2009). Важливо наголосити, що суб'єктивний добробут (який охоплюється в цьому дослідженні за допомоги PWB) є оцінкою індивідами свого життя, охоплюючи емоційні реакції та когнітивні судження про задоволеність повсякденням, тоді як психосоціальний добробут є ширшою конструкцією, яка орієнтована на оптимальне функціонування людини: вона охоплює особистісне зростання, мету в житті, автономію та позитивні взаємовідносини. Окремо вимірювалася соціальна належність за допомоги шкали The General Belongingness Scale — GBS (Malone et al., 2012) через сканування, чи є респондент частиною спільноти, чи має міцні зв'язки із близькими та чи відчуває, що інші його приймають.

Соціально-демографічний блок об'єднував запитання про вік, рік навчання, фінансове становище, місце проживання, перебування в романтичних стосунках, освіту батьків, кількість близьких взаємовідносин, здоровий спосіб життя тощо.

У перших чотирьох блоках було використано 4-вимірну шкалу Лайкерта, де віяла відповідей базувалися на вимірюванні насиченості (не)погодження чи (не)релевантності твердження для респондента. Відповідно два негативні та два позитивні модуси. Однак при цьому текстово маркувалися тільки межові варіанти, наприклад: «1 — абсолютно не згоден, а 4 — повністю згоден». Серединну нейтральну градацію було свідомо прибрано задля уникнення потенційного рі-

шення респондентів, замість саморефлексії, обрати легкий, швидкий варіант «ніяк не ставлюсь», «не знаю, що думаю». Запитання соціально-демографічного блоку мали інші віяла відповідей залежно від контексту. Наприклад, запитання про освіту батьків мали сім градацій від «відсутня» до «науковий ступінь», а кількість близьких стосунків — п'ять вимірів від 0 до 9 і більше.

Шкалоутворення, індексація та обмеження дослідження

Дослідження має на меті виміряти абстрактні концепти (особистий добробут, маскулінність, соціальну належність тощо) — значення яких варіюється залежно від соціального контексту — шляхом розроблення емпіричних індикаторів. Ці індикатори «мають бути настільки специфічними, точними та послідовними, наскільки дозволяють теоретичні формулювання й умови дослідження... для наближення та емпіричного визначення [цих] концептів» (Zeller, Carmines, 1980). Тому, першою чергою, для оцінки якості обраних індикаторів у вигляді шкал був проведений ієрархічний кластерний аналіз. Обраний метод групує змінні на підставі їхньої схожості, що дає змогу сформуванати окремі кластери, які демонструють високу внутрішню узгодженість, залишаючись при цьому відокремленими від інших кластерів. Також це допомагає виявити приховані закономірності та взаємозв'язки в даних, які можуть бути не одразу очевидними. Під час інтерпретації результатів важливо звернути увагу на те, коли змінні об'єднуються в ієрархії. Змінні, які гуртуються на початку процесу кластеризації, мають більший ступінь подібності; а ті, що пізніше, є менш подібними. Такий підхід дає чітке уявлення про внутрішню структуру даних на основі рівнів подібності.

Дослідження основної структури та закономірності групування змінних у кожній шкалі продемонструвало окремі когерентні підвимири. Змінні в межах шкал групуються у значущі групи, які узгоджуються з конструктами, які вони вимірюють (див. рис. 1). Наприклад, змінні шкали BSRI — маскулінні риси — поділяються на два кластери: (1) лідерство й напористість, виокремлюючи риси, пов'язані з домінуванням, контролем і впливом: «дію як лідер» (b.mas1), «легко приймаю рішення» (b.mas14), «атлетичний» (b.mas6), «агресивний» (b.mas2), «домінантний» (b.mas9); (2) та індивідуалізм і конкурентоспроможність, підкреслюючи риси, пов'язані з особистими досягненнями й потягом до змагань: «відстоюю власні переконання» (b.mas8), «можу покластися на себе» (b.mas16), «аналітичний» (b.mas4) тощо. Утім, ці два кластери складаються з першоутворених п'яти підкластерів: лідерські якості (b.mas 1, 11, 14), домінантність (b.mas 9, 15, 6, 2), відстоювання своїх кордонів (b.mas 8, 19, 20, 4), амбітність та наполегливість (b.mas 7, 18, 3, 5), самодостатність (b.mas 10, 16, 17, 12). Водночас PWB — суб'єктивний добробут — поділяється на два кластери, які вимірюють (1) самовизначення й автономію: «я компетентний і здібний у важливих для мене справах» (pwb.5), «я хороша людина та живу хорошим життям» (pwb.6), «люди мене поважають» (pwb.8); та окремо — позитивні взаємовідносини: «я веду цілеспрямоване та осмислене життя» (pwb.1), «я з оптимізмом дивлюся у своє майбутнє» (pwb.7) тощо.

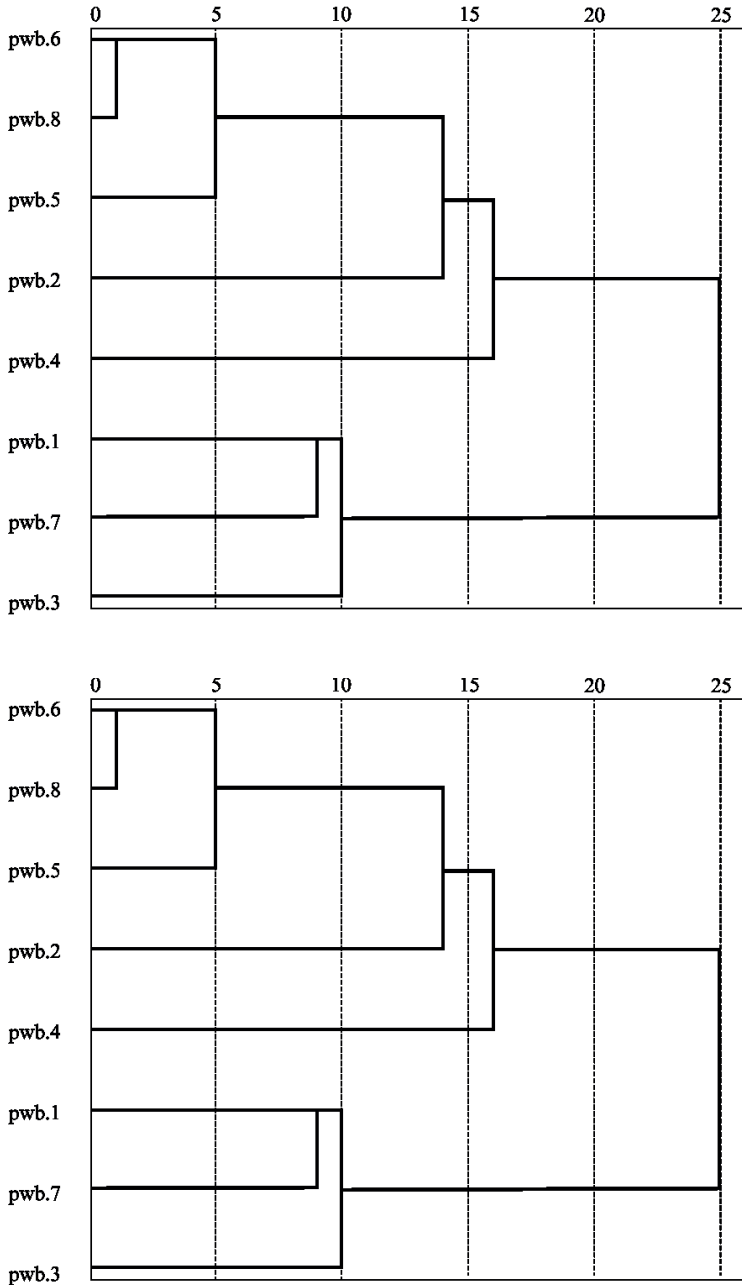

Рис. 1. Дендрограми ієрархічного кластерного аналізу шкал BSRI та PWB

На підставі зібраних даних було створено 21 індекс. Перші дванадцять індексів було побудовано на основі РМАІ за кожною колективною агрегованою репрезентацією: оптиміст, реаліст, досягач, опікун, дослідник, ентузіаст, реформатор, новатор, лідер, маг, експерт та розважальник. Кожен, за інструкціями

інструменту, по 6 доданих між собою змінних відповідно. Деякі з індексів — на основі РМАІ, зокрема дослідник, реформатор, новатор, показали середні показники за коефіцієнтом α Кронбаха, що важливо зазначити та навести можливі причини таких показників. По-перше, елементи шкал перекладено українською з англійської не завжди дослівно та буквально, адже мови мають різні лінгвістичні лінзи сприйняття, відповідно формулювання підлаштовувалися. По-друге, було змінено розмірність кожної із дванадцяти підшкал з п'ятивимірної до чотиривимірної, тобто прибрано середній вимір, який позначав нейтральну позицію. Це так само могло вплинути на показники надійності. Загалом важливо враховувати, що нижча надійність деяких індексів на основі РМАІ може видозмінити зв'язки з іншими змінними, потенційно недооцінюючи справжню динаміку (просортовані коефіцієнти α Кронбаха для індексів див. Додаток, табл. 2).

Далі наведено порівняння внутрішньої узгодженості елементів шкал (α Кронбаха) із відповідними раніше розробленими шкалами:

- PWB 0,86 \rightarrow 0,83
- SPANE+ 0,84 \rightarrow 0,82
- SPANE- 0,80 \rightarrow 0,79
- PTS. Позитивний модус 0,70 \rightarrow 0,69
- PTS. Негативний модус 0,75 \rightarrow 0,64
- BSRI. Маскулінні риси 0,86 \rightarrow 0,89
- BSRI. Фемінні риси 0,82 \rightarrow 0,83
- GBS. Прийняття 0,94 \rightarrow 0,836
- GBS. Відторгнення 0,94 \rightarrow 0,843
- РМАІ. Оптиміст 0,75 \rightarrow 0,64
- РМАІ. Розважальник 0,81 \rightarrow 0,69
- РМАІ. Реаліст 0,62 \rightarrow 0,62
- РМАІ. Досягач 0,74 \rightarrow 0,71
- РМАІ. Опікун 0,78 \rightarrow 0,708
- РМАІ. Дослідник 0,78 \rightarrow 0,50
- РМАІ. Ентузіаст 0,80 \rightarrow 0,67
- РМАІ. Реформатор 0,05 \rightarrow 0,55
- РМАІ. Новатор \rightarrow 0,496
- РМАІ. Лідер 0,78 \rightarrow 0,73
- РМАІ. Маг 0,70 \rightarrow 0,66
- РМАІ. Експерт 0,78 \rightarrow 0,522

Для більшості шкал зміна значень є незначною (наприклад, PWB, SPANE, BSRI), що вказує на те, що внутрішня узгодженість залишається відносно стабільною в обох контекстах. Шкали продовжують надійно вимірювати конструкти з незначними коливаннями пунктів. Однак більш значне зниження коефіцієнта α для деяких вимірів РМАІ (наприклад, *Розважальник*, *Ентузіаст*, *Дослідник*) вказує на те, що в цій конкретній вибірці внутрішня узгодженість зазначених рис є менш надійною. Це може бути пов'язаним із перекладом запитань та / або культурними відмінностями в тому, як респонденти інтерпретують елементи, пов'язані з агрегованими репрезентаціями. Хоча більшість шкал залишаються надійними, певні конструкти — особливо у РМАІ — демонструють варіативність у здатності послідовно вимірювати риси у вибірці.

60 змінних BSRI було розділено й серед них виділено два індекси: фемінний та маскулінний, кожний по 20 змінних. Решту 20 рис, які маркувалися як «нейтральні», було за рекомендаціями інструменту опущено, оскільки вони слугували «заповнювачами» (Vem, 1974).

Шкали SPANE, PTS та GBS розкладалися на два індекси кожна: позитивний та негативний модуси в перших двох і, відповідно, відчуття приналежності та

відторгнення у третій. Вісім змінних шкали суб'єктивного добробуту було зібрано в один індекс. У цих шкал було так само змінено розмірність: у SPANE з п'ятивимірної до чотирирівимірної, у PWB з семивимірної до чотирирівимірної, а в PTS з дуальних відповідей теж до чотирирівимірної протяжності. Це рішення, як і з PMAI, було прийнято із двох причин. Перша й головна — підвести респондента до чітких відповідей без можливості обрати нейтральну позицію, що часто може відбуватися. Друга — зведеність відповідей до одного виміру задля уникнення суперечностей, які можуть виникнути при зіставленні результатів шкал у перебігу аналізу на наступних етапах дослідження.

Під час аналізу було вирішено сфокусуватися на сенсовій наповненості рис, представлених у шкалі BSRI, а не на їх гендеруванні, яке є доволі умовним і залежним від культурного контексту. Так, «маскулінними» маркуються амбіційний, вольовий, готовий відстоювати свою позицію, а «фемінними» — довірливий, емпатичний, відданий, що в сучасному контексті нескладно занести до сексистського виміру. Надалі в описі результатів аналізу риси і далі зазначатимуться як маскулінні та фемінні задля спрощення викладу, утім ми розглядатимемо їх суто як тематичний кластер А та Б.

Окремі запитання соціально-демографічного блоку не показали нових зв'язків, крім очікуваних, як наприклад: чим більший вияв схильності до здорового способу життя, тим більший суб'єктивний добробут. Змінні щодо кількості братів чи сестер, того, звідки респонденти родом, та фінансового становища не продемонстрували значущих зв'язків чи зв'язків, які були б релевантними для нашого дослідження, так само як змінні про особливості співжиття та працевлаштування.

Також важливо зазначити потенційний елемент схвалюваних відповідей. Респонденти могли надавати більш соціально схвалювані відповіді чи обирати ті, яким респонденти воліли б відповідати. Зокрема, у блоці, який вимірював вияв колективних агрегованих репрезентацій, такими були формулювання на кшталт «я відчуваю любов до людей в цілому» та «інші звертаються до мене за порадою»; викривленими могли бути й відповіді на такі сенситивні запитання, як фінансове становище, кількість близьких взаємовідносин та перебування у стосунках.

Взаємозв'язок маскулінних та фемінних рис з колективними агрегованими репрезентаціями

Зв'язки вираженості маскулінних та фемінних рис з окремими колективними агрегованими репрезентаціями представлено в Додатку (див. табл. 3). Чим вищою є вираженість маскулінних рис, тим більша вираженість у респондентів таких психологічних характеристик:

- *Агрегований досягач*. Дисциплінованість, сміливість і рішучість у ствердному вияві та агресивність, страх перед безсиллям і пихатість — у тіншовому. Кореляція продемонструвала сильний зв'язок (відповідні розрахунки наведено в Додатку, див. табл. 3).

– *Лідер*. Відповідальність за себе, свою діяльність та інших, а також зрілість у ствердному вияві та жорстокість, перевірка поведінка, елітарність — у тій формі. Зв'язок є найсильнішим з-поміж наведених.

– *Дослідник*. Автономія, амбіційність і прагнення досліджувати нове (+) та нездатність брати на себе зобов'язання, розчарування та відчуженість (–). Зв'язок помірний.

– *Новатор*. Креативність і розвинена уява (+) та потурання собі, практичний безлад і гонористість (–). Зв'язок теж є помірним.

– *Маг*. Гнучке сприйняття й адаптивна поведінка (+) та маніпулювання іншими й відірваність від реальності (–).

– *Експерт*. Тяга до знань (+) та критичність і скептицизм (–).

Зв'язок двох наступних репрезентацій має слабку вираженість:

– *Оптиміст*: оптимізм і довіра (+) та наївність, залежність, заперечення реальності (–).

– *Ентузіаст*. Пристрасність, відданість та емоційна близькість (+) і об'єктивація інших або залежність від взаємовідносин (–).

Це, першою чергою, може бути зумовлено тим, що BSRI концептуалізує маскуліні риси за кількома кластерами: лідерство (амбіційність, самодостатність, конкурентоспроможність), наполегливість (домінантність, відстоювання власних переконань, готовність йти на ризик) тощо (Ven, 1974). Проте комплексне пояснення агрегованих репрезентацій Пірсона відкриває нам ширший погляд на функціональність цих ментальних апаратів, що буде предметом обговорення у подальшому. У цьому контексті дві знахідки звертають на себе увагу насамперед. Перша полягає в тому, що чим вища вираженість маскуліних рис, тим менша вираженість таких психологічних характеристик:

– *Агрегований реаліст*. Реалізм, міцні соціальні зв'язки та взаємозалежність (+) і цинізм, недовіра, «позиція жертви». Кореляція з вираженістю маскуліних рис продемонструвала слабкий зв'язок.

– *Опікун*. Турботливість, співчуття, тяга до спільноти (+) та потурання, співзалежність, відчуття провини (–).

Друга знахідка — в тому, що чим вища вираженість фемінних рис, тим більша вираженість таких психологічних характеристик: описані вище *ентузіаст*, *опікун*, *оптиміст*, *маг*, *новатор*, *експерт* та агрегований *розважальник*, який відповідає за спонтанність і легкість (+) та лінь і безвідповідальність (–). Відповідно тут ми починаємо простежувати три основні й одну ключову відмінності:

– Такі риси, як оптимізм, довіра, пристрасність, відданість та емоційна близькість мають сильніший зв'язок з виявом фемінних рис, одночасно з певною наївністю та проявами взаємозалежності; також схильність до спонтанності та ситуативної безвідповідальності не обов'язково свідчить про вираженість маскуліних рис на відміну від фемінних. Це загалом відповідає традиційним ґендерно-рольовим очікуванням, за якими чоловіки соціалізуються як «міцні» та надійні, а жінки як адаптивні та експресивні.

– Турботливість, співчуття, тяжіння до спільноти мають прямий помірний зв'язок з вираженістю фемінних рис, тоді як *обернений* — з маскулініми: потування та співзалежність можуть урівноважуватися більш насиченою маскуліністю. Перші три особистісні характеристики відповідають ролям, які зазвичай приписують жінкам, а обернений зв'язок із маскулініми рисами можна пояснити через соціонормативний акцент на індивідуалізмі й самодостатності впродовж соціалізації чоловіків та зворотний вплив — під час відтворення цих норм.

– Формування міцних соціальних зв'язків, цинізм та «позиція жертви» мають обернений зв'язок із маскулініми рисами, тоді як будь-який зв'язок із фемінними — відсутній. Ця динаміка демонструє виклики, з якими стикається традиційна маскуліність у вихованні емпатійності, вразливості та емоційної відкритості. Фокус маскуліних рис на самодостатності може гальмувати розвиток міцних соціальних зв'язків, що призводить до посилення ізоляції та цинізму. Утім, це не є однозначно дисфункційним явищем за умови конструктивного гендерного розподілу прав та обов'язків, про що йшлося в теоретичному розділі.

Проте ключовим мотивом є те, що агреговані *новатор*, *експерт* та *маг*, які, що буде видно далі, мають сильний зв'язок із психосоціальним добробутом, формують зв'язок як з фемінними, так і маскулініми рисами, але з останніми він міцніший. Це невелике спостереження надає простір для інтерпретацій того, яка форма соціальних взаємодій, ціннісного апарату та самосприйняття може більш конструктивно впливати на суб'єктивний добробут молодих чоловіків.

Додатково для прогнозування вираженості маскуліних рис було відібрано колективні агреговані репрезентації *реаліст*, *оптиміст*, *досягач*, *опікун* та *ентузіаст*. Індекси спрогнозували рівень вираженості маскуліних рис на статистично значимому рівні, $F(5, 209) = 46,888$, $p < 0,0001$, де $R^2 = 0,517$. Модель пояснює 51,7% дисперсії рівня вираженості маскуліних рис та має відповідні коефіцієнти. *Реаліст* ($\beta = -0,191$), але він не є статистично значимим через p -значення на рівні 0,275. *Оптиміст* ($\beta = 0,122$), однак він так само не є статистично значимим через p -значення на рівні 0,493. Тим часом *досягач* ($\beta = 1,750$), *опікун* ($\beta = -0,788$) та *ентузіаст* ($\beta = 0,534$) — усі (крім *ентузіаста* з $p = 0,001$) тримають p -значення на рівні 0,000 ($< 0,05$).

Люди, які ідентифікують себе з репрезентацією *досягача*, швидше за все демонструють вищий рівень маскуліних рис; і навпаки, ті, хто асоціює себе з якостями *опікуна*, можуть демонструвати меншу вираженість маскуліних рис. Це логічно з огляду на риси, які традиційно асоціюються з маскуліністю й тим, що об'єднує в собі *досягач* (напірливість, впевненість, прагнення до змагань); та з огляду на риси, які традиційно асоціюються з фемінністю та тим, що об'єднує в собі *опікун* (турбота, емпатійність, довіра). *Ентузіаст* також робить значний внесок у вираженість маскуліних рис, хоча його вплив дещо слабший. Натомість *реаліст* та *оптиміст* не досягають статистичної значимості: ці колективні уявлення не мають значущого впливу, вимірюваного в цій вибірці.

Взаємозв'язок метрик колективних агрегованих репрезентацій маскулінності та фемінності з психосоціальними детермінантами добробуту

Чим вища вираженість маскулінних рис, тим більша вираженість у респондента суб'єктивного добробуту, позитивного модусу SPANE та PTS, а також відчуття соціальної належності; й відповідно, тим менша вираженість соціального відторгнення (див. Додаток, табл. 4). Ключовий момент тут, як і з колективними агрегованими репрезентаціями, полягає в тому, що вираженість фемінних рис дублює направленість зазначених вище взаємозв'язків, хоча з меншою насиченістю. Так суб'єктивний добробут 0,134 з фемінними рисами порівняно із 0,596 з маскулінними рисами; відчуття соціальної належності 0,197 з фемінними рисами порівняно із 0,388 з маскулінними рисами, і окремо відсутні зв'язки з меншою вираженістю соціального відторгнення, як у випадку з маскулінними рисами.

Також для прогнозування суб'єктивного добробуту індивіда були відібрані колективні агреговані репрезентації *реаліст*, *реформатор*, *маг* та *експерт*, які відзначилися значущими кореляціями раніше. Індекси спрогнозували рівень суб'єктивного добробуту на статистично значимому рівні, $F(4, 210) = 57,937$, $p < 0,0001$, де $R^2 = 0,516$. Модель пояснює 51,6% дисперсії рівня суб'єктивного добробуту та має відповідні коефіцієнти *реаліст* ($\beta = -0,526$), *реформатор* ($\beta = -0,252$), *маг* ($\beta = 0,442$) та *експерт* ($\beta = 0,505$), котрі всі (крім *реформатора* з p на рівні 0,002) тримають p -значення на рівні 0,000 ($< 0,05$).

Індивіди, які ідентифікують себе з рисами *реаліста* або *реформатора*, можуть переживати низький рівень добробуту. Можливо, це пов'язано з більш критичним самосприйняттям *реаліста*. Тоді як *реформатор* узагалі є репрезентацією, яка активізується в індивіда тільки на перехідних життєвих етапах. А це пов'язане з деконструкцією попередніх звичок, уявлень та формуванням нових, що є стресовим життєвим досвідом. На противагу цьому, архетипи *мага* та *експерта* демонструють позитивний зв'язок із суб'єктивним добробутом: відтворення рис цих агрегованих репрезентацій — тяги до знання, пояснення світу, пошуку зв'язків між різними життєвими сферами — потенційно сприяє покращенню добробуту.

Додатково для прогнозування суб'єктивного добробуту індивіда були відібрані відчуття соціальної належності, позитивні модуси SPANE та PTS. Індекси так само спрогнозували рівень суб'єктивного добробуту на статистично значимому рівні, $F(3, 211) = 76,123$, $p < 0,0001$, де $R^2 = 0,513$. Модель пояснює 51,3% дисперсії рівня суб'єктивного добробуту та має відповідні коефіцієнти відчуття соціальної належності ($\beta = 0,386$), SPANE ($\beta = 0,346$) та PTS ($\beta = 0,644$), які всі тримають p -значення на рівні 0,000 ($< 0,05$).

PTS — з найвищим коефіцієнтом — має найсильніший вплив на суб'єктивний добробут, адже люди з більш конструктивною інтерпретацією життєвих подій швидше реагують на виклики та відповідають на них. Аналогічно більш інтенсивне відчуття соціальної належності підвищує суб'єктивний добробут, що підкреслює важливість щільної соціальної сітки для культивування здорового психосоціального портрета.

РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз даних надав змістовні знахідки про соціонормативні очікування щодо молодих чоловіків: їхній потенційний функціонал та вплив на психологічний апарат. Так, чим вища вираженість маскулінних рис за The Bem Sex-Inventory Index (Bem, 1974), тим вища вираженість суб'єктивного добробуту, відчуття соціальної належності, позитивного мислення та конструктивного сприйняття життєвих подій. Вияв фемінних рис за BSRI так само модулює вищевказані психосоціальні детермінанти, але сила зв'язків є слабшою, що варте уваги. Окремий важливий елемент: чим вища вираженість маскулінних рис, тим менше відчуття соціального відторгнення; з фемінними рисами будь-яка насиченість зв'язків відсутня.

Далі, вищий вияв колективних агрегованих репрезентацій *експерта* (гнучке сприйняття, адаптивна поведінка) та *мага* (жага до знань) відповідає більшій вираженості суб'єктивного добробуту. Разом з тим маскулінні риси модулюють обидва профілі репрезентацій. Натомість репрезентація *реаліста* (щільні соціальні зв'язки та взаємозалежність) має обернений зв'язок із суб'єктивним добробутом, і тут вираженість маскулінних рис працює в тому самому модусі. Подібно до цього вираженість фемінних рис має аналогічні взаємозв'язки, але, знову ж таки, слабші порівняно із маскулінними.

Однак, як зазначалося, у процесі аналізу було вирішено сфокусуватися на сенсовій наповненості рис, а не їх гендеруванні — тим паче умовному за BSRI й залежному не тільки від культурного контексту, а й від історичного періоду.

Відповідно, нехтуючи прив'язкою до маскулінності чи фемінності, ми можемо припустити, що культивування позитивної міри психосоціального добробуту та відчуття належності молодих чоловіків може відбуватися через розвиток гнучкого сприйняття, адаптивності й потягу до зовнішніх та інтроспективних досліджень із паралельним упомірненням надмірної соціальної взаємозалежності. Однак кожна з репрезентацій має негативний модус, на який слід зважати для нюансованого розуміння знайдених взаємозв'язків. Наприклад, для агрегованого індексу *мага* — це маніпулювання іншими й відірваність від реальності, для *експерта* — критичність і скептицизм, а для *реаліста* — цинізм, недовіра та «позиція жертви». Відповідно маневрування між двома полюсами може бути важливою складовою на шляху до формування відчуття соціальної належності та психосоціального добробуту.

Утім, якщо говорити про сприйняття наступних кластерів особистісних рис — *лідерства, самодостатності, незалежності, наполегливості, домінантності, відстоювання власних переконань та готовності ризикувати* — як маскулінних та таких, що їх конкретна спільнота може проєціювати на чоловіків, і молодих чоловіків зокрема, то на базі цього дослідження та прикладу студентів НаУКМА можна сказати, що такі очікування мають позитивний взаємозв'язок із психосоціальним добробутом, який модулюється через психологічні апарати, пов'язані з «маскулінними» рисами. Відповідно можна припустити, що вектор на перевинайдення маскулінності та критика традиційної маскулінності є шкідливим для молодих чоловіків. Однак також варто взяти до уваги, що

це можливий віддзеркалений вплив культурно-ціннісної сітки, яка формує сприйняття, що є нормою, очікуваним, тим, що практикується, і відповідно індивіди бачать себе, соціальні взаємовідносини та зовнішній світ крізь ці конкретні лінзи й «вірять» у те, що це є правильним, корисним, потрібним тощо. Тобто тут ми говоримо не про об'єктивний вплив особистісних рис на психосоціальний добробут, а на культурно-суб'єктивний, який може комплексно відрізнятися від суспільства до суспільства.

Оцінка подібності респондентів за аспектами психосоціального добробуту

Додатково було проведено аналіз головних компонент для шкал, які вимірюють різні аспекти психосоціального добробуту. Для кожного з блоків (Psychological Well-Being Scale (PWB), The Scale of Positive and Negative Experience (SPAN), The General Belongingness Scale (GBS), Positive Thinking Scale (PTS)) матрицю було транспоновано, щоб подальший аналіз залучав кейси (індивідів), а не змінні. Було створено діаграми розсіювання для перших двох компонентів кожного масиву, щоб візуалізувати ступінь схожості респондентів щодо їхніх відповідей на запитання цих блоків, що відображає рівень консенсуальності у вибірці. Ці діаграми виявили такі патерни, що характеризують різний ступінь схожості між респондентами.

Діаграма для блоку PWB (див. рис. 2) свідчить про нижчу подібність, ніж решта блоків: у випадку з конструктом, що вимірює PWB, на змінні впливають різні чинники, а не якийсь один (тобто це може бути більш комплексний досвід). Це також може бути пов'язаним з відмінностями в інтерпретації респондентами «наповненості» їхнього життя, з підгрупами у вибірці або з тим, що

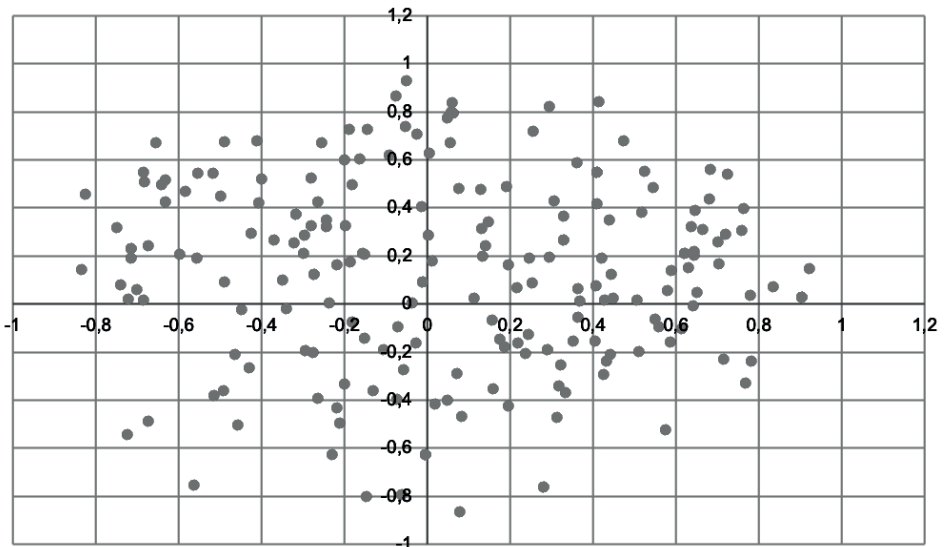

Рис. 2. Діаграма розсіювання для перших двох компонентів масиву за шкалою Psychological Well-Being Scale (PWB)

респонденти мають відмінний соціально зумовлений досвід та психосоціальні характеристики, які впливають на цю інтерпретацію.

Натомість діаграми для SPANE (див. рис. 3), GBS (див. рис. 4) та PTS (див. рис. 5) демонструють більш виражену кластеризацію й тенденцію до утворення одного кластера, що вантажиться на першу головну компоненту і, відповідно, вказує на відносно високу подібність та існування спільного базового конструкту (консенсусу) серед респондентів. «Консенсуальний конструкт» означає існування спільної або поділюваної базової моделі серед респондентів щодо певного конструкту, про що свідчить їхнє групування навколо певного чинника — у цьому випадку першої головної компоненти. Також таке групування свідчить про те, що респонденти мають схожі патерни за цими шкалами та загалом про релятивну однорідність вибірки за вимірюваними емоційним забарвленням досвідів та соціальною належністю.

Деякі конструкти є більш консенсуальними, бо є легкозрозумілими й незалежними від соціальних патернів. Так, емоційні переживання — виражені шкалою позитивного і негативного досвіду (SPANE) або почуттям приналежності (GBS) — відображають універсальний людський досвід. Ці конструкти завдяки їхній загальності, ймовірно, будуть інтерпретуватися схоже різними людьми. Тоді як конструкт психологічного добробуту (PWB) характеризується низьким рівнем консенсуальності, можливо, тому, що є більш комплексним та перебуває під впливом різних чинників: від походження людини до особистих відмінностей в інтерпретації. Така індивідуальна варіативність підкреслює різноманітність досвіду та лінз сприйняття. Вона акцентує те, що люди сприймають і переживають комплексні конструкти персоналізовано.

Крім того, високий рівень консенсуальності конструктів може свідчити про наявність фундаментальних соціальних норм, які згодом продукують спільні

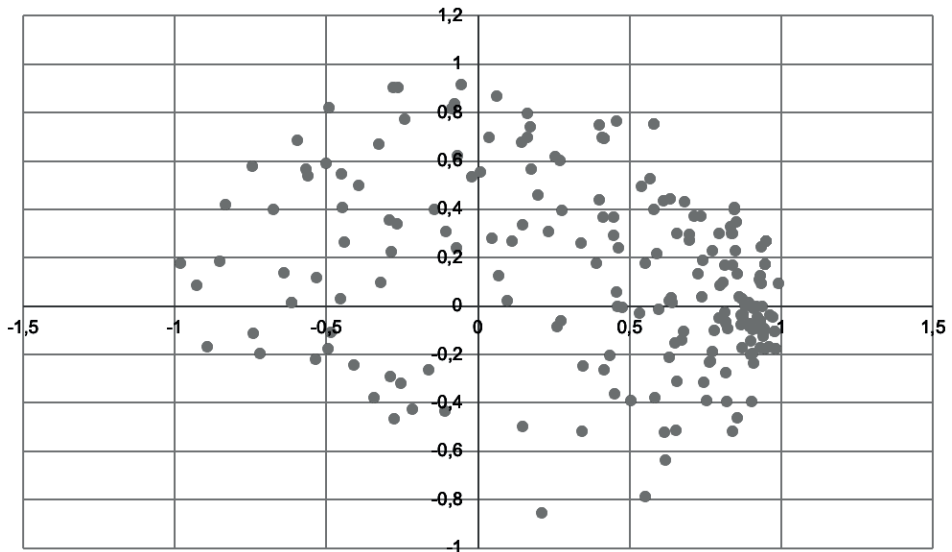

Рис. 3. Діаграма розсіювання для перших двох компонентів (The Scale of Positive and Negative Experience — SPANE)

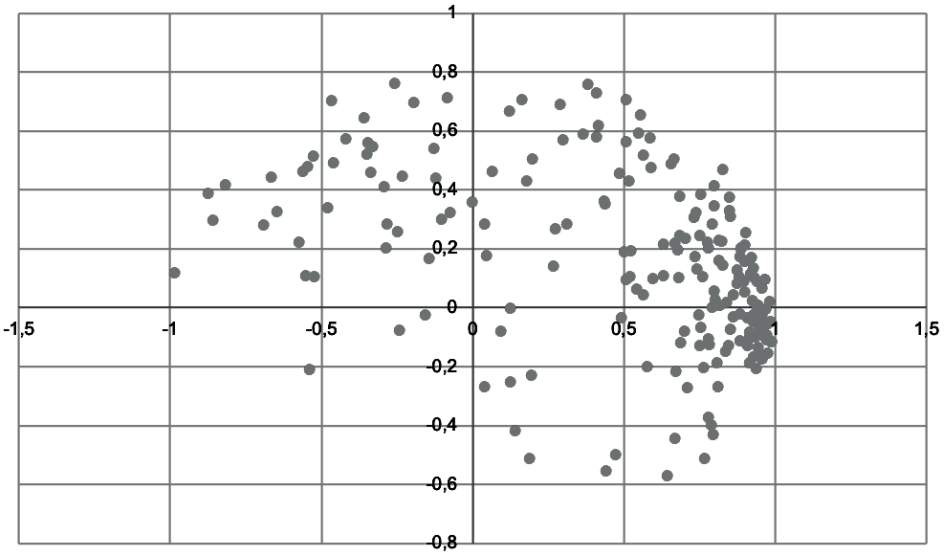

Рис. 4. Діаграма розсіювання для перших двох компонентів (The General Belongingness Scale — GBS)

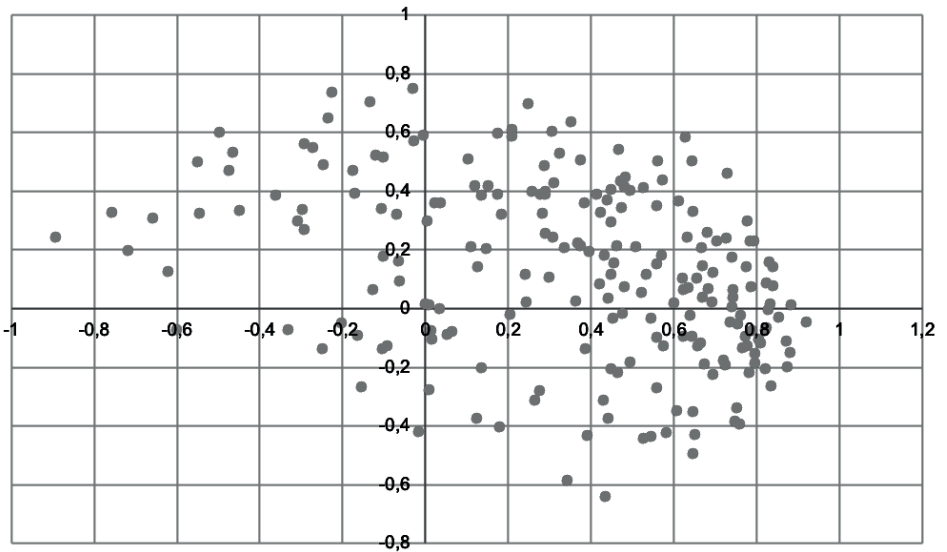

Рис. 5. Діаграма розсіювання для перших двох компонентів (Positive Thinking Scale — PTS)

уявлення. Наприклад, більша згода щодо SPANE може відображати загальноприйнятні визначення позитивних і негативних емоцій в українській культурі. Нормативні очікування диктують те, що вважається нормальними або бажаними поведінковими патернами, — і це призводить до більшої схожості у відповідях.

Норми формують те, що вважається нормальним або бажаним. Це створює спільне сприйняття та досвід серед людей. Наприклад, узгодженість щодо

SPANE підкреслює, що люди схильні *синхронізувати* своє сприйняття емоцій для однотайності з іншими в конкретному суспільному середовищі. Це має вагоме значення, оскільки може впливати на психосоціальний добробут, встановлюючи стандарти для емоційних реакцій.

Також через високий рівень консенсуальності може даватися взнаки культурна однорідність респондентів: спільні переконання призводять до схожого досвіду та відповідей. До прикладу, наразі є авторитетною поширена в західній медицині, нейропсихологічна інтерпретація ментальних явищ, яка впливає на наповнення інформаційного простору, в якому функціують індивіди.

Так само вплив цих норм на добробут може бути різним для різних груп респондентів. Для тих, хто дотримується панівних норм, зареєстровано позитивний вплив на добробут (імовірно, через відчуття приналежності та визнання). Однак для тих, хто відхиляється від медіани, зареєстровано негативні наслідки: відчуття ізоляції, стигматизації тощо. Цей результат не суперечить висновкам досліджень наслідків щодо конгруентності з культурою (Stavrova, Schlösser, Fetchenhauer, 2013; Stavrova, Fetchenhauer, 2015).

Відповідно можна припустити, що норми маскулінності, які диктують поведінкові патерни, емоційні репертуари та певну наповненість ролей, що вважаються належними для чоловіків, чинять тиск на індивідів, що інтерналізували їх. Ці норми часто роблять наголос на відповідальності, домінантності та впевненості в собі, що може призвести до внутрішнього конфлікту та стресу, коли досвід чи ідентичність чоловіків відхиляється від цих очікувань або коли в соціокультурному пласті починають з'являтися кілька версій того, «яким має бути чоловік».

Високий консенсус щодо емоційних конструктів може також вказувати на те, що чоловіки відчувають себе вимушеними узгоджувати емоційний досвід із новими суспільними очікуваннями, фемінізацією маскулінності, потенційно пригнічуючи емоції, які розглядаються як невідповідні. Таке придушення може призвести до негативних наслідків: підвищення рівня стресу та соціальної відчуженості.

Тобто закономірності унаочнюють взаємозв'язок між індивідуальними характеристиками й ширшим соціальним контекстом у сприйнятті психосоціальних конструктів.

Загалом у рамках цього аналізу діаграми розсіювання ілюструють ступінь консенсусу серед респондентів з відмінним сприйняттям таких комплексних структур, як позитивне мислення, суб'єктивний добробут, соціальна приналежність тощо. Це демонструє те, як індивіди, попри їхній різний досвід, мають тенденцію групуватися відповідно до схожих відповідей за шкалами психосоціального контексту. Закономірності кластеризації, що спостерігаються на діаграмах розсіювання, свідчать про таке: виміри, визначені за допомоги аналізу головних компонент, ґрунтуються на стійких колективних конструктах. Ці конструкти виходять за межі індивідуальних культурних відмінностей, вказуючи на спільні базові психологічні та соціальні механізми. Узгодженість, що спостерігається на цих діаграмах, підкреслює надійність вимірюваних конструктів та їхню релевантність у різних культурних середовищах.

Висновки

Дослідження мало на меті розглянути зміст та комплексну дію соціокультурних норм, пов'язаних із конструктом маскулінності, та виміряти їхній тиск на психосоціальний добробут молодих чоловіків на прикладі студентів-чоловіків НаУКМА. На підставі аналізу властивостей колективних норм маскулінності, що розглядаються в сучасній літературі, було розроблено формалізований інструмент для вимірювання зв'язків між уявленнями нормативної культури щодо маскулінності та оцінки їхнього впливу на психологічний добробут респондентів.

За результатами, вищий рівень вираженості особистісних рис, який часто маркується як маскулінний, позитивно корелює з вищим суб'єктивним добробутом, кращим відчуттям соціальної належності, більш позитивним модусом мислення та більш конструктивним сприйняттям життєвих подій загалом. Варте уваги те, що вираженість деяких рис, які часто маркуються як фемінні, також модулює ці детермінанти, однак меншою мірою. Імовірно, відповідність соціонормативним очікуванням — тим поведінковим патернам, які переважають у конкретному суспільстві, — модулює ментальні та соціальні рівні добробуту індивідів, що їх засвоюють (у нашому випадку, молодих чоловіків). Бути «прийнятим» групою з визначеними характеристиками та відтворювати їх для підтримання членства відлунює на особистісному рівні в потребі інтегруватися в соціальні мережі для культивування довіри, підтримки, взаємодії.

Також щільні соціальні зв'язки та взаємозалежність продемонстрували зворотний зв'язок із суб'єктивним психологічним добробутом. І навпаки, вираженість адаптивного світосприйняття, гнучкої поведінки та прагнення до знань супроводжується вищим рівнем вираженості особистого добробуту. Останні знахідки слугують підтвердженням дієвості механізмів пристосування до нестабільних зовнішніх обставин для вирівнювання психологічного балансу в мінливих умовах. Ментальна динамічність у рішеннях, зміні стратегій та потяг до дослідження підвищує шанси на виживання: фізичне, економічне, статусне.

Додатково дослідження продемонструвало позитивний зв'язок між набором особистісних рис, які зазвичай маркуються як маскулінні (амбітний, аналітичний, наполегливий, конкурентоспроможний, атлетичний, домінантний, вольовий тощо), та психосоціальним добробутом молодих чоловіків: чим більш розвинутий відповідний набір рис, тим вищий рівень психосоціального добробуту. Якщо відповідність соціокультурним нормам того, що репрезентує маскулінність, позитивно впливає на психологічний апарат чоловіків та соціальну належність, то ми можемо припустити, що критика маскулінності, ґрунтовне переформатування усталених норм та, як наслідок, створення тиску змішаних сигналів, «яким має бути чоловік», може нести небажані наслідки для соціальної адаптації та психологічного добробуту молодих чоловіків. Важливо тримати вектор на контекстуалізацію критики маскулінності в культурній та ціннісній мережах суспільства, а не навпаки. Відповідність культурно-бажаному соціонормативному образу може сприяти — як на індивідуальному, так і суспільному рівні — формуванню власної відповідальності в соціумі через чітке розуміння власної ролі в ньому та, відповідно, — рішучості та впевненості, а також критично важливого асоціювання з групою.

ДОДАТОК

Таблиця 1

Композиція вибірки дослідження

	Значення	Частота	Відсоток
Вік	17–18 років	55	25,6
	19–20 років	117	54,4
	21–22 роки	26	12,1
	23–28 років	17	7,9
Курс	БП–1	37	17,2
	БП–2	71	33
	БП–3	65	30,2
	БП–4	18	8,4
	МП–1	7	3,3
	МП–2	17	7,9
Місце народження	Село	11	5,1
	СМТ	9	4,2
	Інше місто	78	36,3
	Місто-мільйонник	117	54,4
Загалом	215		

Таблиця 2

Просортовані коефіцієнти α Кронбаха для створених індексів метрик колективних агрегованих репрезентацій

Індекси	α	Індекси (продовження)	α
РМАІ. Оптиміст	0,647	РМАІ. Розважальник	0,692
РМАІ. Реаліст	0,626	BSRI. Маскулінні риси	0,893
РМАІ. Досягач	0,711	BSRI. Фемінні риси	0,837
РМАІ. Опікун	0,708	SPANЕ. Позитивний модус	0,826
РМАІ. Дослідник	0,502	SPANЕ. Негативний модус	0,795
РМАІ. Ентузіаст	0,676	PWB	0,830
РМАІ. Реформатор	0,552	PTS. Позитивний модус	0,696
РМАІ. Новатор	0,496	PTS. Негативний модус	0,649
РМАІ. Лідер	0,737	GBS. Прийняття	0,836
РМАІ. Маг	0,667	GBS. Відторгнення	0,843
РМАІ. Експерт	0,522		

Таблиця 3

Профіль просортованих кореляцій (коефіцієнт Пірсона) маскулінних та фемінних рис з індексами метрик колективних агрегованих репрезентацій

НАЗВА ІНДЕКСУ	Маскулінні риси ($\alpha = 0,893$)	НАЗВА ІНДЕКСУ	Фемінні риси ($\alpha = 0,837$)
РМАІ. Лідер ($\alpha = 0,737$)	0,717 ($p\text{-value} = 0,000$)	РМАІ. Ентузіаст ($\alpha = 0,676$)	0,542 ($p\text{-value} = 0,000$)
РМАІ. Досягач ($\alpha = 0,711$)	0,672 ($p\text{-value} = 0,000$)	РМАІ. Опікун ($\alpha = 0,708$)	0,531 ($p\text{-value} = 0,000$)
РМАІ. Дослідник ($\alpha = 0,502$)	0,591 ($p\text{-value} = 0,000$)	РМАІ. Оптиміст ($\alpha = 0,647$)	0,301 ($p\text{-value} = 0,000$)
РМАІ. Маг ($\alpha = 0,667$)	0,489 ($p\text{-value} = 0,000$)	РМАІ. Розважальник ($\alpha = 0,692$)	0,3 ($p\text{-value} = 0,000$)
РМАІ. Експерт ($\alpha = 0,522$)	0,424 ($p\text{-value} = 0,000$)	РМАІ. Маг ($\alpha = 0,667$)	0,247 ($p\text{-value} = 0,000$)
РМАІ. Новатор ($\alpha = 0,496$)	0,396 ($p\text{-value} = 0,000$)	РМАІ. Експерт ($\alpha = 0,522$)	0,165 ($p\text{-value} = 0,015$)
РМАІ. Оптиміст ($\alpha = 0,647$)	0,174 ($p\text{-value} = 0,011$)	РМАІ. Новатор ($\alpha = 0,496$)	0,135 ($p\text{-value} = 0,048$)
РМАІ. Ентузіаст ($\alpha = 0,676$)	0,148 ($p\text{-value} = 0,03$)	РМАІ. Реформатор ($\alpha = 0,552$)	0,055 ($p\text{-value} = 0,423$)
РМАІ. Розважальник ($\alpha = 0,692$)	0,127 ($p\text{-value} = 0,063$)	РМАІ. Дослідник ($\alpha = 0,502$)	0,019 ($p\text{-value} = 0,776$)
РМАІ. Реаліст ($\alpha = 0,626$)	-0,325 ($p\text{-value} = 0,000$)	РМАІ. Реаліст ($\alpha = 0,626$)	0,005 ($p\text{-value} = 0,943$)
РМАІ. Опікун ($\alpha = 0,708$)	-0,275 ($p\text{-value} = 0,000$)	РМАІ. Досягач ($\alpha = 0,711$)	-0,113 ($p\text{-value} = 0,097$)
РМАІ. Реформатор ($\alpha = 0,552$)	-0,049 ($p\text{-value} = 0,476$)	РМАІ. Лідер ($\alpha = 0,737$)	-0,06 ($p\text{-value} = 0,381$)

Таблиця 4

Профіль просортованих кореляцій (коефіцієнт Пірсона) психосоціальних детермінантних і маскулінних та фемінних рис

НАЗВА ШКАЛИ	Маскулінні риси ($\alpha = 0,893$)	НАЗВА ШКАЛИ	Фемінні риси ($\alpha = 0,837$)
PWB ($\alpha = 0,830$)	0,596 ($p\text{-value} = 0,000$)	PTS+ ($\alpha = 0,696$)	0,374 ($p\text{-value} = 0,000$)
GBS+ ($\alpha = 0,836$)	0,388 ($p\text{-value} = 0,000$)	SPANE+ ($\alpha = 0,826$)	0,291 ($p\text{-value} = 0,000$)
PTS+ ($\alpha = 0,696$)	0,323 ($p\text{-value} = 0,000$)	GBS+ ($\alpha = 0,836$)	0,197 ($p\text{-value} = 0,004$)
SPANE+ ($\alpha = 0,826$)	0,301 ($p\text{-value} = 0,000$)	PWB ($\alpha = 0,830$)	0,134 ($p\text{-value} = 0,050$)
PTS- ($\alpha = 0,649$)	0,167 ($p\text{-value} = 0,014$)	GBS- ($\alpha = 0,843$)	0,042 ($p\text{-value} = 0,537$)
GBS- ($\alpha = 0,843$)	-0,283 ($p\text{-value} = 0,000$)	PTS- ($\alpha = 0,649$)	-0,051 ($p\text{-value} = 0,456$)
SPANE- ($\alpha = 0,795$)	-0,164 ($p\text{-value} = 0,016$)	SPANE- ($\alpha = 0,795$)	-0,020 ($p\text{-value} = 0,768$)

Джерела / References

- Bem, S. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162.
- Brown, Belinda. (2016). From boys to men: the place of the provider role in male development. *New Male Studies*, 5, 36-57.
- Connell, R.W. (1987). *Gender and power: Society, the person and sexual politics*. Stanford University Press.
- Connell, R.W., Messerschmidt, J.W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender and Society*, 19(6), 829-859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- De Boise, S. (2019). Editorial: is masculinity toxic? *NORMA*, 14(3), 147-151. <https://doi.org/10.1080/18902138.2019.1654742>
- Dembitskyi, S. (2019). *Development of sociological tests: methodology and practices of its application*. [In Ukrainian]. Kyiv: Institute of Sociology, NAS of Ukraine. [=Дембіцький, С. (2019). *Розробка соціологічних тестів: методологія і практики її застосування*. Київ: Інститут соціології НАН України.]
- Dench, G. (2018). *Transforming men: Changing Patterns of Dependency and Dominance in Gender Relations*. Routledge.
- Diener, E., Wirtz, D., Biswas-Diener, R., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D.-w., Oishi, S. (2009). New measures of well-being. In: E. Diener (Ed.), *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener* (pp. 247-266). Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-90-481-2354-4_12
- Els, C.J. (2004). *Personal archetypes, aspects of personality and psychological well-being*. Master's dissertation, North-West University.
- Feldman, M., Bell, J., Berger, M.T. (2003). *Gaining access: A practical and theoretical guide for qualitative researchers*. New York: Alta Mira Press
- Fossas, A. (2019). Psychological maturity predicts different forms of happiness. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 20(6), 1933-1952. <https://doi.org/10.1007/s10902-018-0033-9>
- Gilbert, M. (2013). *Joint commitment: how we make the social world*. New York, NY, Oxford University Press.
- Harrington, C. (2021). What is "Toxic Masculinity" and Why Does it Matter? *Men and Masculinities*, 24(2), 345-352.
- Jung, C.G. (1969). *Collected Works of C.G. Jung*. Volume 9 (Part 1): *Archetypes and the Collective Unconscious* / Ed by: G. Adler, R.F.C. Hull. Princeton University Press.
- Lemon, J. (1992). The crisis of masculinity and the renegotiation of power. *Communicatio*, 18(2), 16-30. <https://doi.org/10.1080/02500169208537709>
- Malone, G.P., Pillow, D.R., Osman, A. (2012). The General Belongingness Scale (GBS): Assessing achieved belongingness. *Personality and Individual Differences*, 52(3), 311-316. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.10.027>
- Messick, S. (1995). Validity of psychological assessment: Validation of inferences from persons' responses and performances as scientific inquiry into score meaning. *American Psychologist*, 50(9), 741-749. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.50.9.741>
- Moore, R.L., Gillette, D. (1990). *King, warrior, magician, lover: rediscovering the archetypes of the mature masculine*. San Francisco: HarperSanFrancisco.
- Pearson, C.S. (1991, July 19). *Awakening the Heroes Within*. Harper Collins.
- Pearson, C.S., Marr, H.K. (2002). *Introduction to archetypes: the guide to interpreting results from the Pearson-Marr archetype indicator (PMAI) instrument*. Center for Applications of Psychological Type.
- Searle, J.R. (1995). *The Construction of Social Reality*. Free Press.
- Sober, E., Wilson, D.S. (1998). *Unto others*. Harvard University Press.
- Sommers, C.H. (2000). *The war against boys: how misguided feminism is harming our young men*. New York: Simon & Schuster.

Song, G., Liang, C.T.H. (2019). Masculine gender role expectations in China: A consensual qualitative research-modified study. *Psychology of Men and Masculinity*, 20, 553-563. <http://dx.doi.org/10.1037/men0000196>

Stavrova, O., Schlösser, T., Fetchenhauer, D. (2013). Are Virtuous People Happy All Around the World? Civic Virtue, Antisocial Punishment, and Subjective Well-Being Across Cultures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(7), 927-942. <https://doi.org/10.1177/0146167213485902>

Stavrova, O., Fetchenhauer, D. (2015). Single Parents, Unhappy Parents? Parenthood, Partnership, and the Cultural Normative Context. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(1), 134-149. <https://doi.org/10.1177/0022022114551160>

Tal, E. (2020). Measurement in Science. In: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* / Ed. by: E.N. Zalta. Retrieved from: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/measurement-science>

Wilson, E.O. (2012). *On human nature*. Harvard University Press.

Wong, Y.J., Granderson, R.M., Zounlome, N.O.O., McCullough, K.M., Hyman, J.E., Schwabe, S.B. (2020). The assessment of subjective masculine norms in the United States. *Psychology of Men & Masculinity*, 21(4), 545-557. <https://doi.org/10.1037/men0000254>

Wood, W., Eagly, A.H. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128(5), 699-727. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.5.699>

Zeller, R.A., Carmines, E.G. (1980). *Measurement in the social sciences: The Link Between Theory and Data*. Cambridge University Press.

Отримано / Received 24.07.2024

НАЗАР ЛІСОВИЙ

Використання технік шкалювання та багатовимірного аналізу для оцінювання тиску соціокультурних норм маскулінності на психосоціальний добробут студентів чоловічої статі (на прикладі вибірки з НаУКМА)

Норми за своєю природою є глибоко соціальними сутностями. У дослідженнях взаємозв'язків між соціокультурною нормативністю і добробутом подекуди зазначають, що в соціокультурному ландшафті сучасних суспільств інтерналізовані норми, що регулюють прояви маскулінності, формують поведінкові моделі молодих чоловіків, часто спричиняючи їхній апатичний стан щодо своєї відповідальності в суспільстві, дисоційованість та нерішучість, і можуть негативно впливати на їхні емоційні стани та, зрештою, психологічний добробут. Дослідження, проведене в Києві навесні 2024 року, мало на меті розглянути зміст та виміряти комплексний вплив соціокультурних норм, пов'язаних із конструктом маскулінності, на психосоціальний добробут молодих чоловіків на прикладі вибірки студентів-чоловіків НаУКМА (N = 215). З використанням технік шкалювання та багатовимірного аналізу було розроблено формалізований інструмент, що дає змогу оцінити консенсуальність різних норм щодо маскулінності та вивчити їхні взаємозв'язки із психологічним добробутом респондентів. Результати демонструють, що більша вираженість рис, які маркуються як маскуліні, є предиктором вищого суб'єктивного добробуту, більш вираженого почуття соціальної належності, більш позитивного світогляду та більш конструктивного сприйняття життєвих подій. Якщо індивідуальна відповідність соціокультурним нормам маскулінності позитивно впливає на психологічний апарат чоловіків та соціальну належність, покращуючи їхній психологічний добробут, то можна припустити, що критика маскулінності, ґрунтовне переформатування усталених норм та, як наслідок, створення тиску змішаних сигналів, «яким має бути чоловік», можуть мати деструктивні наслідки для психічного здоров'я чоловіків. З іншого боку, важливо контекстуалізувати маскулінність у культурних і ціннісних

мережах суспільства. Зокрема, конгруентність з культурно-бажаними соціально-нормативними образами може сприяти формуванню почуття відповідальності, розумінню власної ролі в суспільстві, а також розвитку рішучості.

Ключові слова: вимірювання, багатопозиційні шкали, маскулінність, норми, добробут

NAZAR LISOVYI

Using scales and multidimensional analysis techniques to assess the pressures of sociocultural norms regulating masculinity on the psychosocial well-being of college male students (based on a sample from NaUKMA)

Norms are inherently social entities. The link between collectively shared social norms and individual well-being is an important juncture for social scientists as well as for applied social researchers. In this regard it is oftentimes contended that in a modern society the internalized norms of masculinity tend to form behavioral models that frequently contribute to young men's forming an apathetic attitude toward their social responsibility, as well as to dissociation and indecision, and can worsen their emotional states and, eventually, lead to poorer well-being. The goals of the present research were two-fold and involved exploring the contents of the cultural norms of masculinity and evaluating their effect on mental well-being of young college males (based on a sample from National University of Kyiv-Mohyla Academy (N = 215)). Grounded in the operationalization of Pearson & Marr conceptual framework, a formalized instrument was designed to measure the degree of consensuality of different norms of masculinity and to investigate their relationships with the mental well-being of the study participants. The study conducted in Kyiv in Spring 2024 collected self-reported cognitive data by means of an online form. The data analysis employed techniques of multidimensional analysis operating on multi-item scales. The findings show that a more pronounced expression of the normative traits that are marked as masculine serves as a predictor of higher mental well-being levels, more salient feeling of social belonging, more positive outlook on life and perceiving life events in a more constructive way. Granted that individual correspondence to sociocultural normativity in the domain of masculinity also positively affected psychological condition and the experience of social belonging of male participants, improving their well-being, it can be surmised that the destructive criticism of masculinity per se, radical reshaping of agreed-upon norms regulating masculinity and exposing the young men to the mixed signals of "what a man should be" can have harmful consequences for social adaptation and psychological well-being of male students. On the other hand, it is important to contextualize the criticism of masculinity within collectively meaningful axiological networks of a society and their contingencies. Specifically, congruence with socially desirable repertoires can confer a greater sense of responsibility, understanding one's role in the group and developing one's decision-making skills.

Keywords: measurement, multi-item scale, masculinity, norms, well-being